

صلاحیت‌های حرفه‌ای هنرآموزان رشته صنایع دستی (فرش)

ضرورت و اهمیت تربیت نیروی انسانی (هنرآموز رشته صنایع دستی)

میراث صنایع دستی به جای مانده در گستره فرهنگ ایرانی - اسلامی بالغ بر ۲۰۰ گرایش گوناگون در پاسخ‌گویی به نیازهای زندگی مادی و معنوی است. این موضوع باعث می‌شود زمینه‌های آموزش و ترویج صنایع دستی جدی گرفته شود. آموزش‌های تخصصی و حرفه‌ای صنایع دستی به‌طور کلی به منظور کشف توانایی و استعدادها مرتبط با صنایع دستی در فرایند تولید و برونداد محصول، ایجاد اشتغال و فقرزدایی، معرفی و شناخت فرهنگ بومی - ملی، همگانی کردن محصولات صنایع دستی در زندگی امروز، گسترش شناخت و درک زیبایی‌شناسی، حفظ میراث و هویت ملی، شناخت جلوه‌های زندگی ملی در آثار صنایع دستی و کاربرد بهینه آن‌ها، وحدت‌بخشی فرهنگی در راستای توسعه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در سبک زندگی، بسترسازی برای صنعت گردشگری، همراه با فرهنگ ایرانی - اسلامی تدوین و اجرا می‌شوند. از این رو تربیت نیروی انسانی ماهر و توانمند در این رشته، با توجه به محتوای آموزشی رشته‌های مرتبط در دانشگاه‌ها، از اهمیت بالایی برخوردار است.

تغییرات نظام جدید آموزشی

دو کشور پیشرفته در حوزه آموزش صنایع دستی و یک کشور موفق در حوزه آموزش این رشته در منطقه) و تحلیل آن بود. نتایج این فعالیت‌های پژوهشی استخراج و اسناد زیربنایی هر رشته، از جمله رشته صنایع دستی نگاشته شدند. نتایج نشان دادند که به ترتیب اولویت اشتغال و نیاز بازار کار در حوزه صنایع دستی، حرفه‌ها عبارت‌اند از: صنایع دستی - فرش؛ صنایع دستی - طلا و جواهرسازی؛ صنایع دستی - هنرهای چوبی؛ صنایع دستی - سفالگری؛ صنایع دستی - شیشه‌گری.

از این رو «رشته صنایع دستی - فرش» با اولین اولویت در اشتغال، برای برنامه‌ریزی اول رشته صنایع دستی انتخاب شد. در گام نخست، برای تهیه مقدمات برنامه‌ریزی درسی «کارگاه تحلیل حرفه و شغل» برگزار شد. طی سه روز پیاپی با حضور خبرگان و استادان حرفه‌ای در حوزه فرش، «حرفه سرپرست کارگاه فرش بافنی» تحلیل، وظایف و تکالیف کاری آن استخراج، و علاوه بر سطح‌بندی کارها، براساس سطح‌های ۱ (کارگر ماهر)، ۲ (کمک‌تکنسین) و ۳ (تکنسین)، ساعات نظری و عملی هر یک براساس فراوانی، سختی و پیچیدگی تعیین شد. سپس به تحلیل هر تکالیف کاری پرداخته شد. آنچه در تمام این تحلیل‌ها اهمیت داشت، رویکرد

در نظام جدید فنی و حرفه‌ای، برای تعیین رشته‌ها، با توجه به اسناد بالادستی و «نظام طبقه‌بندی بین‌المللی مشاغل» (ISCO)، ابتدا همه شغل‌های صنایع دستی موجود در کشور از مرکز آمار، سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کار و امور اجتماعی و مراکز خصوصی استخراج و طبقه‌بندی شدند. البته این کار به کمک استادان، صاحبان حرفه‌ها و شغل‌ها، صنف‌ها و اتحادیه‌های مرتبط در زمینه صنایع دستی و همکاری تعدادی از مدیران و کارشناسان سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی صورت گرفت. پس از آنکه حرفه بزرگ صنایع دستی براساس نظام طبقه‌بندی بین‌المللی مشاغل به حرفه‌های کوچک‌تر تقسیم شد و شغل‌های زیرمجموعه هر حرفه در جای خود قرار گرفتند، سطح‌بندی و کدگذاری شغل‌ها و حرفه‌ها نیز انجام شد.

هم‌زمان، شغل‌هایی که طی سال‌ها تغییر کرده، منسوخ شده، یا شغل‌های جدیدی جایگزین آن‌ها شده بود، با ذکر دلایل هر یک در اسناد ثبت شدند. یکی دیگر از کارهای انجام شده در این نظام، تدوین پژوهشی تطبیقی در فرایند آموزشی این رشته در کشور با آموزش این رشته در سایر کشورها (یک یا

مطالعات اجتماعی، انسان و سلامت، انسان و مهارت‌های زندگی، شایستگی‌های غیرفنی، شایستگی‌های پایه و شایستگی‌های فنی تقسیم شدند. علاوه بر آن، درس‌های شایستگی‌های فنی و غیرفنی (تخصصی رشته) از پایه دهم آغاز می‌شوند و تا پایه دوازدهم ادامه می‌یابند.

در پایه دهم و نیمی از پایه یازدهم، هنرجویان با فراگیری درس‌های کارگاهی خود به سطح صلاحیت ۱ می‌رسند. در ادامه، چنانچه باقی‌مانده شایستگی‌های پایه یازدهم و پایه دوازدهم را با موفقیت فرا بگیرند، به سطح صلاحیت ۲ خواهند رسید.

شایستگی (شامل دانش، مهارت، نگرش، توجهات زیست‌محیطی، ایمنی و شایستگی‌های غیرفنی) بود. دو ویژگی مهم در رویکرد جدید نظام جدید فنی‌وحرفه‌ای و برنامه‌های درسی عبارت‌اند از:

۱. رویکرد شایستگی‌محور؛
۲. سه ساله شدن آموزش‌ها (افزایش درس‌ها و ساعت‌های کارگاهی).

دانش‌آموزان پس از گذراندن پایه نهم از دوره اول متوسطه می‌توانند وارد دوره دوم متوسطه در شاخه‌های گوناگون شوند. پس از تهیه راهنمای برنامه درسی رشته صنایع دستی - فرش، جدول برنامه سالی - واحدی آن نیز به ترتیب زیر تهیه شد: دامنه محتوایی درس‌ها به خوشه‌های عمومی،

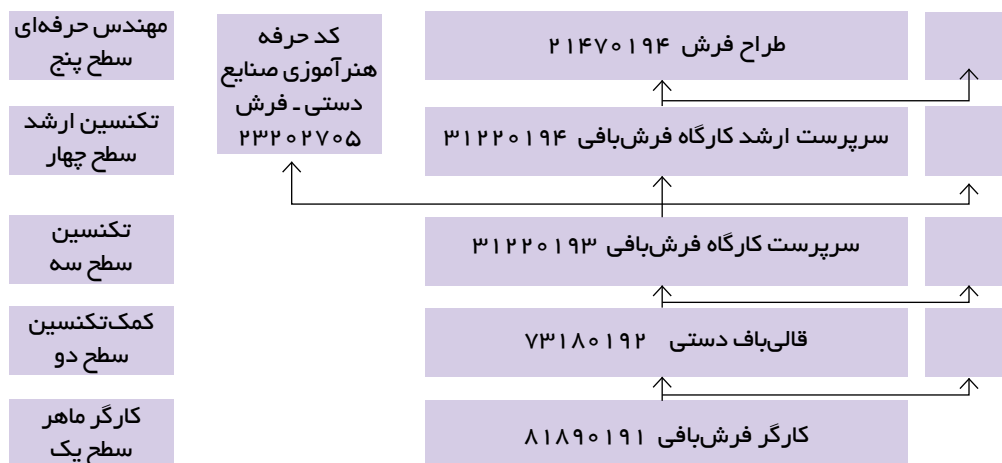
توسعه حرفه‌ای

پیش‌بینی و امکان پیشرفت در یک گروه بزرگ شغلی و یا به عبارت دیگر، ترسیم مسیرهای رشد و دستیابی به سطح‌های بالاتری از مهارت‌ها، «توسعه حرفه‌ای» نام دارد. توسعه حرفه‌ای در رشته صنایع دستی فرش به هنرجویان این رشته چگونگی پیشرفت در محیط کار را نشان می‌دهد. آن‌ها در می‌یابند که مراحل بالا رفتن سطح مهارتی‌شان در شغلی که هستند، چیست و تا چه سطحی امکان ارتقا دارند. در نمودار ۱ نمای کلی توسعه حرفه‌ای رشته صنایع دستی - فرش نشان داده شده است: (نمودار ۱)

برنامه‌های درسی در نظام جدید فنی و حرفه‌ای مسیر توسعه حرفه‌ای هنرجویان را براساس اسناد تدوین شده در هر رشته، و انتظاراتی که از شایستگی‌های هر سطح انتظار می‌رود، مشخص و ترسیم کرده است. سطح‌های ۱ و ۲ در دوره دوم متوسطه (هنرستان) آموزش داده می‌شوند و آموزش سطح‌های بالاتر در دانشگاه‌های مرتبط ارائه می‌شود.

جدول ۱. حرفه‌ها و شغل‌های رشته صنایع دستی (فرش)

ردیف	کارگر ماهر فرش بافی کد حرفه: ۸۱۸۹۰۱۹۱	ردیف	کمک تکنسین سرپرست کارگاه فرش بافی کد حرفه: ۷۳۱۸۰۱۹۲
نام گروه کاری / شغل	نام گروه کاری / شغل	نام گروه کاری / شغل	نام گروه کاری / شغل
۱	دستیار نقشه کش فرش	۱	نصاب دار قالی
۲	نقاش فرش	۲	چله دوان
۳	نقطه زن	۳	چله ریز
۴	نقشه کش رایانه‌ای فرش	۴	قالی باف
۵	برش کار نقشه فرش	۵	پایین کش فرش
۶	چله کش	۶	دستیار قالی شو
۷	گلیم باف	۷	قالی شو
۸	بافنده گلیم سوزنی	۸	پرداخت کار قالی
۹	بافنده گلیم لادی	۹	دار کش فرش
۱۰	بافنده گلیم ورنی	۱۰	سرویس کار فرش
۱۱	نصاب دستگاه جاجیم و زیلو	۱۱	انباردار فرش
۱۲	زیلوباف	۱۲	دستیار ارزیاب فرش
۱۳	جاجیم باف	۱۳	اظهارنامه نویسی
۱۴	بافنده جاجیم نقش دار	۱۴	عدل بند
۱۵	بافنده جاجیم شیرکی	۱۵	بازاریاب فرش

نمودار ۱. ساختار توسعه صلاحیت حرفه‌ای رشته صنایع دستی (فرش)

ویژگی‌های شغل و شاغل

به جزئیات) جزو سبک‌های کاری مورد نیاز شاغلان این حوزه است. همچنین، این افراد در کار از الزاماتی مانند مهارت‌های بین کارکردی (هماهنگی فعالیت در ارتباط با دیگر فعالیت‌ها)، مهارت‌های فنی (تحلیل کنترل کیفیت کار نهایی) و مدیریت منابع (مدیریت زمان و مدیریت مواد) برخوردارند.

شاغلانی که در گروه حرفه‌های فرش مشغول به کار می‌شوند، توانایی کنترل حرکات (همه اعضا)، توانایی دیداری، توانایی کار با دست به صورت ظریف، قدرت جسمانی برای جابه‌جایی فرش‌ها (تا شش متر مربع به تنهایی) و انعطاف‌پذیری را دارا هستند. علاقه‌ها و گرایش‌های این گروه شغلی، هنری و واقعیت‌گراست. «سازگاری» (خودکنترلی) و «وجدان کاری» (توجه

جدول ۲. صلاحیت‌های حرفه‌ای هنرآموزان رشته صنایع دستی (فرش) شاخه فنی و حرفه‌ای در نظام جدید آموزشی

ساعت آموزش	شاخص‌های عملکردی شایستگی در آموزش و تربیت حرفه‌ای هنرآموزان	قلمرو شایستگی‌ها
۳۰۰ ساعت	۱. توانایی انتخاب و به‌کارگیری فناوری آموزشی ۲. توانایی تحلیل سبک‌های یادگیری ۳. توانایی مدیریت کلاس درس و کارگاه ۴. توانایی تحلیل و انتخاب روش‌های سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ۵. توانایی تحلیل و به‌کارگیری روش‌های تدریس ۶. توانایی تحلیل ویژگی‌های روان‌شناختی دانش‌آموزان ۸. توانایی تحلیل فلسفه تعلیم و تربیت	یادگیری شایستگی‌های عام
۳۰۰ ساعت	۱. توانایی تحلیل نظام‌ها و مدل‌های آموزش فنی و حرفه‌ای ۲. توانایی اجرای نیازسنجی شغلی و حرفه‌ای ۳. توانایی برنامه‌ریزی درسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ۴. توانایی طراحی آموزشی وابسته به موقعیت ۵. توانایی تحلیل مبانی نظری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ۶. توانایی تحلیل آموزش مبتنی بر شایستگی ۷. توانایی تعیین سودمندی‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ۸. توانایی تحلیل و کاربرد ارزشیابی مبتنی بر شایستگی ۹. توانایی کاربرد راهنمایی شغلی و حرفه‌ای در مسیر شایستگی	شایستگی‌های خاص
۶۰۰ ساعت	۱۰. توانایی آموزش و اجرای تلفیقی نوآوری و کارآفرینی ۱۱. توانایی آموزشی اخلاق حرفه‌ای ۱۲. توانایی آموزش الزامات محیط کار ۱۳. توانایی آموزش مدیریت تولید ۱۴. توانایی آموزش کاربرد فناوری‌های نوین	حرفه‌شناسی
۲۸۰۰ ساعت	۱. توانایی آموزش و اجرای نقشه‌کشی دستی و رایانه‌ای فرش (۴۰۰ ساعت آموزش) ۲. توانایی آموزش و اجرای چله‌کشی و بافت انواع گلیم (۴۰۰ ساعت آموزش) ۳. توانایی آموزش و نصب دستگاه و تولید جاجیم و زیلو (۴۰۰ ساعت آموزش) ۴. توانایی آموزش و پرداخت و سرویس‌کاری فرش (۴۰۰ ساعت آموزش) ۵. توانایی آموزش و نصب دار، چله‌ریزی و بافت قالی (۴۰۰ ساعت آموزش) ۶. توانایی آموزش و ارزیابی و بازاریابی فرش (۴۰۰ ساعت آموزش) ۷. توانایی آموزش دانش فنی تخصصی صنایع دستی (فرش) (۲۵۰ ساعت آموزش) ۸. توانایی آموزش تلفیقی شایستگی‌های غیرفنی در تربیت کارگر ماهر صنایع دستی (فرش) (۳۴ ساعت آموزش) ۹. توانایی آموزش تلفیقی شایستگی‌های غیرفنی در تربیت کمک‌تکنسین صنایع دستی (فرش) (۳۴ ساعت آموزش) ۱۰. کسب شایستگی استفاده از زبان بصری در طراحی (۳۴ ساعت آموزش) ۱۱. کسب شایستگی مدیریت مواد و تجهیزات (۳۴ ساعت آموزش)	رشته صنایع دستی (فرش)
۱۸۰۰ ساعت	کسب صلاحیت حرفه‌ای تکنسین صنایع دستی (فرش)	شایستگی‌های فنی تکنسین*

- شایستگی‌ها به سه دسته عمومی، فنی و غیرفنی تقسیم می‌شوند.
 - از واژه «آموزش» به مفهوم کلی آن استفاده شده است. این واژه براساس سند تحول هم‌عرض واژه «تربیت» است.
 - ساعت آموزش و تربیت هنرآموزان برای کسب شایستگی‌ها و صلاحیت‌ها به صورت معادل و میانگین در نظر گرفته شده است.
 - ساعت‌های آموزش با توجه به تمام سطح‌های صلاحیت حرفه‌ای پیشنهاد شده‌اند.
 - واژه «پداگوژی» به معنی روش و عمل آموزش، به صورت انعطاف‌پذیر وابسته به موقعیت به کار رفته و دارای چهار رکن اصلی است:
۱. تفاوت‌های فردی هنرجویان؛
 ۲. تفاوت‌های محیط یادگیری به‌ویژه در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (کلاس، کارگاه، کارآموزی و عملیات میدانی)؛
 ۳. تفاوت در پیامدهای یادگیری (سنجش براساس شایستگی‌های دنیای کار)؛
 ۴. تفاوت در سازمان‌دهی یادگیری به دلیل محیط‌های متفاوت یادگیری در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای.
- «توانایی»، ظرفیت انجام کار است که در سنجش در برابر معیارهای عملکردی (استانداردهای) دنیای کار به شایستگی تبدیل می‌شود.
 - برای تأیید شایستگی‌های فنی، به صورت جداگانه گواهی‌نامه صلاحیت صادر می‌شود.
 - با توجه به شرایط ورود دانشجویان، زمان آموزش‌های شایستگی فنی متفاوت خواهد بود.

اسناد برنامه ریزی درسی رشته صنایع دستی - فرش

- ۱- تحلیل سیاست های کلی اقتصاد و اشتغال کشور
 ۲- استاندارد شناسایی حرفه
 ۳- استاندارد ارزشیابی حرفه
 ۴- استاندارد پیشین (پژوهشی) - ۵- سند طراحی مفهومی
 ۶- اعلامی برنامه درسی رشته
 ۸- استاندارد ارزشیابی و شرفنامه
 ۹- استاندارد محتوا و تجهیزات
 ۱۰- سند برنامه عملیاتی اجرایی نظام جدید

- ۷- برنامه درسی رشته
 ۷/۱- برنامه درسی درس دانش فنی پایه
 ۷/۲- برنامه درسی درس کارگاه ۱- تکنیک های دستی و ابزارهای فرش
 ۷/۳- برنامه درسی درس کارگاه ۲- چوکشی و بافت انواع گلبرگ
 ۷/۴- برنامه درسی درس کارگاه ۳- نصب دستگاه و تولید پارچه و زیرو
 ۷/۵- برنامه درسی درس کارگاه ۴- پرداخت و سوزن کاری فرش
 ۷/۶- برنامه درسی درس کارگاه ۵- نصب راه، پودری و بافت تلی
 ۷/۷- برنامه درسی درس کارگاه ۶- ارزیابی و بازاریابی فرش
 ۷/۸- برنامه درسی درس دانش فنی تخصصی
 ۷/۹- برنامه درسی درس شناسایی و زیربنای الزامات تولید
 ۷/۱۰- برنامه درسی درس شناسایی و زیربنای زیربنای زیربنای تولید
 ۷/۱۱- برنامه درسی درس شناسایی و زیربنای کارگاه و آوری و کارآفرینی
 ۷/۱۲- برنامه درسی درس شناسایی و زیربنای حقوق حرفه ای

معرفی بسته آموزشی رشته صنایع دستی - فرش

جدول شماره ۳ - اجزای بسته آموزشی رشته صنایع دستی - فرش

ردیف	عنوان اجزای بسته آموزشی	اسناد برنامه درسی	کتاب درسی	راهنمای هنر آموز	فیلم و نرم افزار آموزشی همراه آموز	محتوای همراه هنرجو
۱	دانش فنی پایه	*	*			*
۲	نقشه کشی دستی و رایانه‌ای فرش	*	*	*	*	*
۳	چله کشی و بافت انواع گلیم	*	*	*		*
۴	طراحی و زبان بصری	*				
۵	نصب دستگاه و تولید جاجیم و زیلو	*	*	*		*
۶	پرداخت و سرویس کاری فرش	*	*	*		*
۷	نصب دار، چله ریزی و بافت قالی	*	*	*		*
۸	ارزیابی و بازاریابی فرش	*	*	*		*
۹	دانش فنی تخصصی	*	*	*		*
۱۰	الزامات محیط کار	*	*	*	*	*
۱۱	اخلاق حرفه‌ای	*	*	*	*	*
۱۲	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	*	*	*	*	*
۱۳	مدیریت تولید	*	*	*	*	*
۱۴	ریاضی ۱	*	*	*	*	*
۱۵	ریاضی ۲	*	*	*	*	*
۱۶	فیزیک	*	*	*	*	*
۱۷	شیمی	*	*	*	*	*
۱۸	ویژه نامه های آموزش رشد فنی و حرفه ای و کار دانش					
۱۹	محتوای آموزشی رشته های تحصیلی - حرفه ای در سایت دفتر تألیف کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کار دانش					

منابع

۱. اسناد برنامه درسی رشته صنایع دستی نظام قدیم. دفتر تألیف کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کار دانش.
۲. سند نیازسنجی دنیای کار رشته صنایع دستی، جلد ۱.
۳. سند نیازسنجی دنیای آموزش رشته صنایع دستی. دفتر تألیف کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کار دانش.
۴. سند ارزشیابی دنیای کار رشته صنایع دستی، جلد ۲. دفتر تألیف کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کار دانش.
۵. اسناد نظام جدید تهیه شده توسط دفتر تألیف کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کار دانش (راهنماهای عمل).